

01_OPGROEIEN BIJ DE MOLEN	
Aantal minuten	6
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

- SPI: In Zeeland op Walcheren, om precies te zijn in het plaatsje Biggekerke, staat een korenmolen die al sinds de oprichting in 1712 in gebruik is. Al ruim drie eeuwen lang gaat er hier geen week voorbij zonder dat de molenaar aan het werk is. En sinds 1852 luistert die molenaar altijd naar de naam Brassier. De molen van Biggekerke, beter bekend als Brassier's Korenmolen. Vandaag de dag, in 2021, is Sjaak Brassier de molenaar. De zevende generatie in dit ambachtelijke familiebedrijf. En in de serie moleniconen praat ik met hem.
- SPI: Dag meneer Brassier, of mag ik Sjaak zeggen?
- SP2: Je mag Sjaak zeggen.
- SPI: Je vader was hier molenaar, net als je grootvader. Dat betekent dat je bent opgegroeid met deze molen, in deze molen. Hoe was die jeugd?
- SP2: Nou ja, die jeugd was op zich normaal, net als bij een ander kind volgens mij. Het was een onbezorgde jeugd eigenlijk. Wij hadden, ja, een eigen bedrijfje. Het was niet zo dat de bomen tot in de hemel groeiden, maar we konden er goed van leven. En ja, je woont hier vrij en blij op het platteland natuurlijk. Toen ik klein was, ja, dan denk je dat die molen heel groot is. Dat kan ik me nog wel goed herinneren als klein mannetje. Als je er dan langs liep dan leek de molen enorm groot. Maar die molen is eigenlijk helemaal zo groot niet, want het is maar een betrekkelijk kleine grondzeiler. Dus hoe ouder je wordt dan zie je ook wel in dat dat met die grootte van die molen wel meeviel. Nou ja, ik heb hier op Biggekerke de lagere school gedaan. Ik ben hier geboren en opgegroeid. Mijn vader en moeder die woonden eigenlijk in de knechtwoning, de woning die voor de, indertijd legendarische knecht Laas Romijn gebouwd is. En mijn opa en oma die woonden hier toen nog in het molenhuis. En ja, toen ik achttien, negentien jaar was toen is mijn opa overleden en zijn wij naar hier toe verhuisd.
- SPI: Ja. Was je meteen al gek van molens als kind?
- SP2: Nou dat viel op zich wel mee, dat is eigenlijk best wel op, latere leeftijd wil ik niet zeggen, maar voor mijn vijftiende jaar had ik eigenlijk niet zo gek veel interesse erin. Wij hadden van oudsher natuurlijk, dat kwam via het boerengemaal van vroeger, het loongemaal van de boeren, hadden wij ook fouragehandel. En dat betekende dus doorverkoop van zakken veevoer naar de plaatselijke boeren hier op het dorp die vee hadden. En dat vond ik eigenlijk veel leuker, met die auto mee rondbrengen bij die boeren overal, en ook wel naar de bakkers dan natuurlijk. Want ja, dat was toch ook altijd aan de orde, bakkersmeel malen, dan met die molen aan de gang. Maar goed, op een gegeven moment krijg je toch wel liefde voor het vak, om het dan maar gewoon zo concreet te zeggen, en vind je dat toch wel mooi als die molen staat te draaien en staat te malen. En ja, zo van lieverlee groei je daarin, dat ging eigenlijk heel geleidelijk.
- SPI: Ja. Wanneer was dat? Wanneer ging je meehelpen bijvoorbeeld in de molen?
- SP2: Nou ja, als kind kwam je uit school en dan woog je wel eens wat zakken af voor je vader als hij aan het malen was. Maar goed, dat was je in een halfuur alweer zat

natuurlijk. Dus zo vanaf mijn vijftiende jaar dat je een klein beetje zelfstandig kan, hoe moet ik dat zeggen, zelfstandig kan acteren. Dat je hem ook wat kan gaan bedienen, dat je hem stil kan zetten en aan de zeilen en zo. Ja goed, als kind van tien kan je natuurlijk ook al aan de zeilen, maar dat was bij mij niet zo aan de orde. Zo van mijn vijftiende jaar ging dat een beetje spelen.

SPI: Wat vonden je schoolvriendjes ervan?

SP2: Ja och, die wisten natuurlijk ook niet beter als dat wij hier natuurlijk molenaar waren. Hun vader en moeder die waren er ook al zo mee opgegroeid. Dat komt natuurlijk omdat wij al zo heel lang hier op het dorp natuurlijk die traditie.. En ja, vroeger leefde je nog veel meer op het dorp als tegenwoordig. Iedere molen die had zijn verzorgingsgebied op het dorp en omstreken, en kwam je drie kilometer van je woonplaats vandaan dan kwam je de volgende collega alweer tegen, zal ik maar zeggen. En dat was hier dan De Visser in Meliskerke, De Regt in Koudekerke, Adriaanse Zoutelande. Ook allemaal molenaarsfamilies die eigenlijk van generaties terug daar ook actief waren. Maar goed, dat is allemaal klaar, en wij zijn er nog.

SPI: Zo is het. In de vorige eeuwen kwam het natuurlijk vaker voor dat die molens van generatie op generatie overgingen.

SP2: Ja, ik heb wel bewust kunnen kiezen, want er werd zelfs behoorlijk wat druk op me uitgeoefend om door te gaan leren toen ik.. Ik heb dan na de lagere school de havo gedaan in Middelburg. En er kwam toen een heao-opleiding in Vlissingen. Dus ja, ik had een alfapakket, om het maar een beetje populair te zeggen. Dus ik had daar passend naartoe gekund, maar ja, ik wilde eigenlijk liever aan de slag.

02_IN HET FAMILIEBEDRIJF	
Aantal minuten	6
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

- SP2: Ik wilde eigenlijk liever de zoveelste generatie Brassers zijn die molenaar werd. En ja, het brein van het molengebeuren, dus dat die bakkers meer interesse in molens kregen voor meelafname speelde daar ook wel in mee in die tijd. We spreken dan zo rond 1980. En ja, ik zag daar wel wat in. Ik zag daar wel toekomst in. Wij deden dat van oudsher natuurlijk toch al, voor bakkersklanten malen. Om daar wat in uit te breiden en de kost mee te gaan verdienen met mijn vader samen. Maar ja, pa heeft eigenlijk nooit zo bewust gekozen. Dat was eigenlijk min of meer vanzelfsprekend, vertelde hij altijd, dat hij in het bedrijf verder zou gaan. Zijn jongere broer voelde er overigens niks voor. En ja, toen was de keuze ook minder natuurlijk, doorleren was ook niet direct aan de orde. En dan kon je natuurlijk aan de slag ergens anders, gewoon in de bouw, of als timmerman, of wat dan ook, of gewoon bij een boer. Ja, dan was je beter af als je natuurlijk een eigen molenaarsbedrijf had. Dus zodoende is hij eigenlijk er ook in verder gegaan met mijn opa samen toen.
- SP1: En dat gold voor jou ook?
- SP2: Ja, dat gold voor mij ook wel. Maar ja, wat ik dus daarnet al zei, ik had wel meer mogelijkheden. Ik had wel meer kunnen kiezen wat ik al zei. Ik had ook makkelijk natuurlijk voor de havo-opleiding kunnen kiezen en dan, ja, noem maar op, bij een bank, of wat dan ook, gaan werken. Als je ziet hoe het tegenwoordig natuurlijk in de bankenwereld gaat dan weet ik niet of ik daar zo veel meer gelukkig van zou zijn geworden. Want ja, als je ziet wat er allemaal al in de bankensector aan personeel uitgevloegen is. En die degene die er nog zijn, nou ja, die moeten zich voor 200% waarmaken. Dan denk ik dat ik nog niet zo slecht gekozen heb met mijn molenaarsbestaan.
- SP1: Nee. Maar het lijkt me ook totaal ander werk.
- SP2: Dat is natuurlijk een heel andere wereld, dat is totaal een ander leven. Maar je kan natuurlijk ook voor dat leven kiezen en die molens als liefhebberij houden en zaterdags er wat mee aan de slag gaan. Dat doen tegenwoordig ook heel veel molenaars, omdat mensen.. En dat had ik natuurlijk ook kunnen doen.
- SP1: Ja. Ja. Daar komen we zo nog wel even op terug. Eerst nog maar even naar die opleiding. Hoe is dat gegaan? Welke opleiding heb je gevolgd en kon je daar nog wat leren?
- SP2: Nou ik heb gewoon havo gedaan met een economie, handelswetenschappenpakket zoals dat toen was. Een molenaarsopleiding heb ik niet gehad, heb ik alleen een interne opleiding gehad van pa, zoals dat natuurlijk vroeger overal ging. Er was voorheen wel een molenaarsopleiding in Wageningen. Dat was een gecombineerde opleiding voor en voor bakkers, de molenaarsschool. En in de vijftiger jaren floreerde dat op zich best nog wel, waren er scholieren genoeg. Maar ja, toen ik eigenlijk daar aan toe was, die opleiding was er nog wel. Ik geloof dat collega Pot uit Kropswolde dat een of twee jaar nog gedaan heeft, en die is van mijn leeftijd, maar dat was al meer toegespitst op alleen de mengvoederindustrie. En daar zat dan ook nog wel een klein stukje consumptiemalen bij, maar ja, dat had eigenlijk voor mij, om met een windmolen tarwe te malen.. Goed, je had er allicht nog wel eens wat op kunnen steken, maar dat was eigenlijk een andere richting.

- SPI: Wanneer was dat ongeveer, deze periode dat je in het bedrijf kwam en dat je het ook van je vader ging overnemen?
- SP2: In '79, '80 zo. Maar ik heb heel lang met mijn pa samengewerkt met z'n tweeën. Want ja, mijn vader was relatief jong nog. Toen ik er ook bij kwam was hij ook nog maar 45. Dus ja, ik heb eigenlijk mijn halve leven met hem samengewerkt. Ja, net als met die molen malen. Ik zie dat nu bij Ruben, bij mijn neef ook weer. Ja, dat heb je of dat heb je niet. En dat zit er van kinds af aan al in, dat inzicht om met die molen om te gaan dat leer je spelenderwijs. Weerkennis. Ja, tegenwoordig heb je natuurlijk ook Weeronline, Buitenradar, daar kijken wij ook op en luisteren wij ook naar. En voor de rest kijk je natuurlijk ook naar de lucht. Ja, dat leer je eigenlijk spelenderwijs. Het vak op zich, malen en stenen scherpen, doen wij ook altijd zelf nog. Er zijn er ook steeds minder die dat zelf doen en kunnen. Maar ja, dat leer je gewoon al doende. Dan moet je natuurlijk malen, want als je niet voldoende maalt heb je natuurlijk nooit een botte steen natuurlijk en dan leer je het scherpen ook nooit en alles wat daar ook vastzit. Ja, als die steen eraf moet dat is een routineklus op een gegeven moment, dat moet je natuurlijk allemaal eens een paar keer gezien hebben. Dan pik je dat automatisch verder op. En je geeft het ook weer door aan anderen.

03_SJAAKS BEGINTIJD	
Aantal minuten	5
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Wat was dat voor tijd die begintijd? Want volgens mij kwamen toen ook een beetje de fabrieksmaalderijen op, de supermarkten. Dus de bakker had het moeilijker. Wat was dat voor tijd, was dat een moeilijke tijd?

SP2: Dat was in de zeventiger jaren behoorlijk aan de orde. Er zijn heel veel kleinere bakkerijen verdwenen. En molenaars die nog tarwe maalden, nou, met de wind, waren er in de zeventiger jaren, eind zeventiger jaren, bijna niet meer. Alleen hier in Zeeland is dat eigenlijk wat langer overeind gebleven. Ja, wat precies de reden daarvan is dat..

Er groeit hier natuurlijk veel tarwe. De molenaars maalden van oudsher hier al tarwe voor bakkerijen ook, wat in andere delen van het land minder was. Er waren relatief veel molens nog laat in bedrijf ook gebleven, tot in de vijftiger, zestiger jaren. Terwijl dat in andere delen van het land ook minder was. Dus hier was, ja, die vraag naar meel en bloem bij de bakkers toch altijd wel overeind gebleven. En dat is mijn vader, en mijn opa ook indertijd al, altijd blijven doen. En ja, ook wel eens proberen een paar klanten erbij te zoeken. Bijvoorbeeld er was hier een bakker op het dorp en die verhuisde naar een grote bakkerij in Middelburg. En dan zei opa van kan ik met je mee, dan kom ik naar Middelburg. Proberen meel te leveren ook, of soms nog wel wat verder. Ik bedoel, maar dat is dan ook weer een stukje ondernemerschap wat je ook moet hebben.

SP1: Want hoe hebben jullie dat aangepakt in, zeg maar, de loop van de jaren tachtig, toen je samen dat met je vader deed?

SP2: Nou die zeventiger jaren waren op zich niet zo geweldig, maar toen eind zeventiger jaren keerde dat tij eigenlijk en kwamen die echte bakkers, de warme bakkers, en specifiek het echte bakkersgilde kwam in beeld als afnemers voor molenmeel. En daar hebben wij ook van geprofiteerd zijdelings, hoewel dat dat echte bakkersgilde hier in Zeeland helemaal niet zo sterk vertegenwoordigd was. Maar je had verderop in het land groepen van die bakkers, net als rond Schiedam de molen 'De Vrijheid', Wervershoof, molen 'De Hoop' van Adrie Pereboom indertijd, De molen Stiens, de molen Epen in Zuid-Limburg, 'Gunnewick' in Vragender die voor twee groepen echte bakkers ging malen. Dus die hebben eigenlijk die kar wel getrokken mede ook om het AKG van de grond te krijgen.

Er kwam meer interesse voor meel, het vak kwam meer in de belangstelling te staan. En ja, zijdelings profiteerden wij daar natuurlijk ook van mee hier in Zeeland. Toen ging het meer crescendo. Bij ons is het nooit vanzelf gegaan, wij hebben ons meel eigenlijk altijd aan de man moeten brengen, moeten verkopen. Dat ging niet zo net als bij die vijftig leden van het echte bakkersgilde in Schiedam, die bij die molen aanklopten en willen jullie alsjeblieft voor ons gaan malen. Die weelde hebben wij nooit gehad.

SP1: Ja. Toch is het een florerend bedrijf geweest.

SP2: Ja. Ja. We hebben er altijd goed van kunnen leven.

SP1: Wanneer is het dat je de scepter van je vader overnam?

SP2: Ja, wanneer zal dat geweest zijn.. Hij is eigenlijk altijd blijven werken tot dat hij, ja, lichamelijk eigenlijk niet meer kon, tot een jaar een tien geleden ongeveer. Maar goed, zo van lieverlee neem je natuurlijk toch wat meer taken over. Je gaat de inkoop doen, je gaat ook op een gegeven moment proberen acquisitie, wat verkoop te doen. Ja, wanneer.. dat gaat geleidelijk zo, maar dat is toch wel een twintig jaar geleden denk ik. Hij werd toen 65 en ja, toen kwam er eigenlijk een heel ander gebeuren op ons pad. We hadden altijd van die maalterij en die molen goed kunnen leven, maar toen kwam eigenlijk dat winkelgebeuren op ons pad.

04_WINKEL IN DIERVOEDER ERBIJ	
Aantal minuten	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP2: Dat kwam eigenlijk zo, wij hadden altijd een hele goede verstandhouding met collega De Regt van de molen in Koudekerke. En die had in zijn pakhuis een diervoederwinkel, een Boerenbond/Welkoop assortiment winkel. Dat was van lieverlee ook zo gegroeid. Die man die had ook veevoederhandel bij de boeren, net als ons. En ja, dat nam in de loop der jaren af. Die kleinere boeren stopten en die grotere boeren werden steeds groter en die gingen rechtstreek inkopen, dus hij.. Ja, wij zijn eigenlijk met de tarwemaalderij overeind gebleven en hij bleef met zijn winkel overeind. Vogelvoer verkopen, honden- en kattenvoer. Allemaal op bescheiden schaal. Maar goed, dat werd toch ook steeds meer en op een gegeven moment deed iets anders niet meer. Maar die man die had geen opvolger en die wilde daar wel blijven wonen in eerste instantie. Hij zei, nou ja, dan en dan over een jaar doe ik de tent dicht. Hij zei, voelen jullie daar niks voor om dat over te nemen?

Dus ja, wij hadden hier op het erf een varkensschuur staan, want ja, zoals heel veel molens op het platteland hadden wij vroeger ook altijd een bescheiden varkenstak. Oud brood van de bakkers wat je meenam, waar zij blij waren dat ze er vanaf waren, en waar je ze nog wat voor gaf. Een stukje klantenbinding. Afval uit de molen, opveegsel. En als je natuurlijk tarwe maalt heb je 70, 75% bloem en 25% afval als gries en zemelen, ja, daar moet je ook wat mee. Dat aten vroeger die varkens allemaal op. Maar goed, dat was in die tijd inmiddels ook verleden tijd natuurlijk, want ja, dat moest met honderden tegelijk om het een klein beetje rendabel te maken. Wij waren daar te klein voor, dus dat was niet meer rendabel. Dus dat hok stond leeg. Het was een mooi authentiek Zeeuws varkenshok en dat waren we aan het opknappen. En daar zijn we toen mee doorgedaan en daar zijn we een winkel in begonnen.

SP1: Wanneer was dat?

SP2: 1 juli 1999 zijn we begonnen met de winkel, toen is die open gegaan. Dat liep van het begin al prima.

SP1: Dat heb je anders gedaan dan je vader. Dat was een duidelijke verandering.

SP2: Ja. Ook wel in combinatie met, of in samenspraak met hem hoor, want hij zat toen nog gewoon in het bedrijf. Maar hij werd toen daaropvolgend in oktober 65, en ja, wij kregen natuurlijk met z'n tweeën veel te veel werk. Want we hadden die maalderij een redelijk goed bestaan in en ons werk en ja, toen kregen we heel dat winkelgebeuren erbij, wat toch ook wel, ja, voor één persoon gewoon een dagtaak betekende. Dus we hebben dat een aantal maanden met z'n tweeën nog gedaan en hij zei, nu word ik 65, ik wil wel blijven werken, maar liever wat minder en niet steeds meer harder natuurlijk. Dat is logisch. Maar op het gebied van malen en zoals dat hij handelde en wandelde in economisch opzicht heb ik niet zo veel veranderd.

05 MOLEN EN MACHINES	
Aantal minuten	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SPI: Is er in de molen veel veranderd?

SP2: In de molen zelf niet. Dat is nog steeds, ja, zoals het.. sinds de bouw waarschijnlijk niet. Hij is een keer behoorlijk verbouwd een paar honderd jaar geleden. Waarschijnlijk van aandrijving rechtstreeks op één koppelsteen naar een spoorwiel aan twee koppelstenen. Daar kun je nog wel wat sporen van zien, maar voor de rest, ja, is het eigenlijk altijd zo hetzelfde gebleven. Misschien wel al tweehonderd jaar.

SPI: Ja.

SP2: En ja, we hebben wel natuurlijk, wat nu momenteel vandaag ook draait in die schuur. Ja, vroeger zeiden wij altijd het pakhuis, tegenwoordig is het eigenlijk meer productieruimte, is het meer de maalderij. Daar hebben we wel een elektrisch.. Ja, twee koppelstenen met een elektramotor. En dat is er eigenlijk gekomen toen ik, ja, van school hier gekomen ben en we natuurlijk expansie zochten in dat bakkersgemaal. Mijn vader heeft jaren.. toen wij schoolkinderen waren maalde hij tweeëneenhalve ton tarwe in de week, alleen met de wind. Hij had geen hulpaandrijving, ze maalden alles met de wind. En dat ging op zich wel omdat we hier natuurlijk vooruit geschoven op Walcheren kort bij de zee zitten en die molen makkelijk draait. Maar toen we natuurlijk meer wilden gaan malen, toen kwamen we al snel in de problemen met een week windstilte.

SPI: Ja.

SP2: Dus ja, dat hebben we wel anders gedaan. Maar goed, daar was hij ook nog helemaal bij betrokken toen in die tijd. Ja, je graan komt tegenwoordig los gestort binnen, dat doen we zelf ook nog met onze eigen vrachtauto. Vroeger kwam dat allemaal in zakken. Dan kwam de graanhandelaar met tien of vijftien ton tarwe voor de deur staan, in zakken van 50 kilo jute. En die werden dan op de schouder allemaal naar binnen gedragen. En als dan die auto leeg was, was het pakhuis vol beneden. Dat ging allemaal.. of gaat allemaal anders natuurlijk. In eerste instantie hebben we ook bij die bakkers wel meel los in de silo afgeleverd. Dus we hadden zelf een auto waar we zelf ook silo's mee konden vullen bij de bakkers. Dat waren er ook niet zoveel, maar ja, wij hadden een paar grote klanten die dat wilden. En als je daar dan niet aan voldoet, ja, dan nemen ze geen meel meer van je af op een gegeven moment. Ze wilden van die balen af en ze hadden een silo staan. Dus ja, dan is de volgende stap natuurlijk.. dan vragen ze van Brassier, kan je ook het in de silo leveren? Dus ja, dat zijn wel grote veranderingen natuurlijk die in de loop van de tijd opkwamen, nog voordat die winkel in beeld kwam.

SPI: Ja.

SP2: Dat wel.

06_OPKOMST BROODBAKMACHINES EN BAKMIXEN	
Aantal minuten	5
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP2: Mengmachines hebben we tegenwoordig in de schuur staan. We hebben een graanmenger, we hebben een meelmenger, we hebben kleine meelmenger voor kleinere mixjes zoals dat tegenwoordig ook veel verkocht wordt natuurlijk. Want ja, toen dus die winkel eenmaal draaide.. wij verkochten hier wel wat meel in kleine zakjes. Op zaterdag kwam er iemand om twee keer vijf kilo volkorenmeel en dat woog je dan in de molen op de bascule af, ter plekke waar die klant bij stond. Maar in de loop van de jaren na 2000 veranderde dat natuurlijk drastisch. Die broodbakmachine die kwam opzetten.

En ja, vooral natuurlijk ook nu de laatste jaren met bakprogramma's en zo, ook heel dat thuisbakgebeuren is enorm geëxpandeerd. Dat is eigenlijk.. ja, omdat dat bij die bakkers weer wat minder ging en dat Echte Bakkersgilde, nou ja, dat liet de molens op een gegeven moment eigenlijk ook gewoon weer vallen. Die waren niet interessant meer zo voor hun. En ja, die molens moesten hun eigen markt weer gaan veroveren. Er zijn toen ook verschillende van omgevallen. Zoals de molen in Wervershoof en Stiens en Epen die hadden zich volledig op die echte bakkers gericht, die omzet viel in een keer behoorlijk weg. Dus ja, ze lagen gelijk op hun rug. Dat hadden wij gelukkig niet. Maar toen kwam al vrij vlug, ja, de kleinverpakking opzetten. En dat is eigenlijk de redding van een heleboel ambachtelijk molenaarsbedrijfjes ook geweest, die dan toch weer wel in wat zwaarder weer terecht kwamen. En ja, dat loopt eigenlijk zo door tot de dag van vandaag.

SP1: De thuisbakker heeft je ook gered.

SP2: Dat kan je wel zeggen. Nou ja, wij hadden het zonder de thuisbakker ook nog wel gered, maar het heeft een behoorlijke duw aan de kar gegeven, laat ik het zo zeggen. Ja, dat winkeltje dat we dus in eerste instantie opgezet hadden werd al.. na een paar jaar groeiden we volledig uit ons jasje. Ook natuurlijk omdat we, ja, we wilden veel meer verkopen als dat we daar kwijt konden. Er was veel meer vraag naar andere dingen, maar we konden het niet kwijt. Ook op pakgebied natuurlijk ging dat meespelen. We hadden één plankje in de winkel en daar stond het assortiment op en dat was het dan. Dus ja, toen hebben we, dat is nu... inmiddels waren we een jaar of tien met die winkel bezig, hebben we nieuwbouw gepleegd. Een nieuw pand achter de winkel.

SP1: 2010 zoiets.

SP2: Ja. Ik kan het niet exact zeggen, maar dat zal niet zoveel mankeren. Een nieuw pand gebouwd voor twee derde winkel voor een derde opslag, magazijn voor de winkel en ook voor de maalderij. En ja, mijn broer is toen in het bedrijf gekomen al vrij kort dat we met die winkel bezig waren. Eerst nog met het kleine winkeltje. Die is dat gaan doen, dus die is die winkel gaan runnen. We hebben één bedrijf, dus het gaat allemaal op één hoop. Maar we hebben wat dat betreft, ja, onze eigen afdelingen eigenlijk allebei een beetje. En goed, onze zus zit er ook bij in. We zijn met z'n drieën eigenlijk als generatie en eigenlijk alle drie in het bedrijf terechtgekomen. Mijn broer en mijn zus hebben eerst iets heel anders gedaan, maar ja, die zagen ook wel in dat bij een baas werken ook niet altijd alles is.

SPI: Hoe heten je broer en zus?

SP2: Mijn broer heet Rudie en mijn zus heet Lianne. En mijn broer die is vier jaar jonger dan ik, mijn zus is zeven jaar jonger dan ik. Dus ja, die.. Onze zus doet ook heel veel in de kleinverpakkingen rondom de productie. Al die zakjes moeten een stickertje op volgens de wetgeving. Sinds een aantal jaren moeten bijvoorbeeld de voedingswaarden er allemaal op staan. Maar ja, als je dat allemaal aan moet passen dat is een karwei van weken. Ze doet de inkoop van verpakkingen, ook verkoop naar andere boerenwinkeltjes, dat gebeuren. Een stukje administratie. Want ja, dat wordt natuurlijk ook meer als je groter wordt. Vroeger deed je dat een avond in de week, maar dat lukt ook niet meer.

07_BEROEPSMOLENAAR ANNO 2021	
Aantal minuten	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Hoeveel uur werk zit er in, in het bedrijf nu?

SP2: Totaal?

SP1: Ja.

SP2: Nou dat weet ik niet, maar ik werk toch wel zeventig, tachtig uur in de week. Ik heb voor de rest niet veel hobby's, dus mijn tijd gaat daar praktisch allemaal in zitten. Maar goed, daar heb ik zelf ook voor gekozen. Maar het is zo, als je erbij woont ben je natuurlijk altijd vlug nog de klos, wil ik niet zeggen.. Als er 's avonds een chauffeur komt en die is verlaat en die wil nog lossen dan help je hem. Moet er 's avonds nog wat klaar, ja, vanuit de woning ben je in twee stappen in de maalderij, dus ja, het is heel verleidelijk om daar natuurlijk nog even, 'even', een bestelling klaar te maken.

SP1: Hoe is het met het onderhoud van de molen, hoe gaat dat?

SP2: Onderhoud.. Ja, onze molen is eigenlijk nooit gerestaureerd geweest. De kap is er nooit af geweest. En we hebben hem nog steeds in eigendom kunnen houden omdat we hem eigenlijk altijd goed bijgehouden hebben. Er zijn natuurlijk ook subsidieregelingen voor tegenwoordig. En met wat grotere karweien, nou ja goed, heeft De Hollandsche Molen ook best wel een helpende rol gespeeld om fondsen te vinden. Zelf hebben ze natuurlijk ook via de Bankgiro Loterij tegenwoordig mogelijkheden om eigenaren financieel te ondersteunen.

Vroeger was er een Rabofonds, hebben we ook wel eens geld van gekregen. Maar je moet natuurlijk als ie van jezelf is toch ook altijd een deel zelf betalen. Maar goed, hij zit bij ons in het bedrijf en de kosten kunnen we nog aftrekken voor het bedrijf. En hij genereert ook inkomsten voor het bedrijf natuurlijk. Dus je maalt ermee, ja, dan heb je geen energiekosten als je met de wind maalt. En tegenwoordig is dat natuurlijk allemaal weer hot, duurzaam.

SP1: Ja.

SP2: Er is niks schoner als windenergie. Nou ja, daar maken wij eigenlijk van oudsher gebruik van. Dus ja, dat vinden mensen om te beginnen al leuk natuurlijk. En ja, we doen een stukje onderhoud zelf. De molen is op zich niet zo groot. Als je een grote achtkante Groninger stellingmolen met een rieten achtkant en heel veel schilderwerk, een stelling, ik bedoel, daar zitten veel meer onderhoud en kosten aan dan aan een betrekkelijk kleine Zeeuwse grondzeiler.

SP1: Ja.

SP2: Dus dat is allemaal echt wel redelijk te behappen. Maar je moet het natuurlijk wel bijhouden. Als je hem natuurlijk vijftien of twintig jaar laat staan en je doet er niks aan, ja, dan dringt er al vlug grotere werkzaamheden op natuurlijk. En dan kun je het ook zelf moeilijker behappen natuurlijk. Want over algemeen moet je vaak toch ook zelf voorfinancieren. Dus het is allemaal wel te doen. Stichtingen doen het uiteindelijk ook. En ja, die krijgen het financieel dan toch ook weer rond.

SPI: Ja.

SP2: Dus er zijn altijd wel mogelijkheden. Maar ja, als je hem in eigen beheer houdt dan heb je ook nog wel wat meer te zeggen natuurlijk als dat je hem... Ja, er waren vroeger wel collega's die lieten de molen verinteresten. En als die dan voor schandaal stond dat er wat moest, dan verkochten ze hem maar aan de gemeente. Zo ging dat toen in de zeventiger, tachtiger jaren. En de gemeente die zorgde er van voor de rest voor. Maar ja, inmiddels heeft de gemeente Veere hier ook zes of zeven molens sinds de herindeling. En die hoeven ook geen molens meer, die hebben er genoeg.

08_MET DE TIJD MEEGEGAAN	
Aantal minuten	5
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

- SP1: Ik begrijp het. Er zijn mensen die zeggen de tijd heeft hier stilgestaan. Maar dat is niet helemaal waar.
- SP2: Nee, dat is niet waar.
- SP1: Nee, want uiteindelijk zijn jullie ook wel met de tijd meegegaan in allerlei opzichten. Kun je daar iets over zeggen?
- SP2: Daarom zijn we er nog en daarom zijn al die andere molenaarsbedrijfjes er niet meer. Toen ik hier pas was waren dat dan over het algemeen vaak nogal wat handelsbedrijfjes, maar die waren allemaal nog in functie. De Regt in Koudekerke die had dan die winkel opgezet, dus daar kon hij redelijk goed van leven. Maar je had De Visser hier in Meliskerke, had een fouragehandel. Kwekkeboom Aagtekerke, Minderhoud Oostkapelle. Ja, de generatie die actief was die stopte, maar de kinderen zagen er geen brood in om het over te nemen. Dus dat is allemaal gewoon gestopt, zoals dat er zo veel molenaarsbedrijfjes gestopt zijn. Er was eigenlijk te weinig emplot voor. Je kon de kost er niet meer mee verdienen.
- SP1: Hoe hebben jullie dat dan wel gedaan?
- SP2: Ja, natuurlijk ook die tarwemaalderij was eigenlijk een stabiele basis met die bakkerijen. En dat deden de meeste molenaars niet meer, die deden alleen maar handelen. En dat malen, ja, dat is eigenlijk misschien ook een toevallige bijkomstigheid. Maar goed, omdat mijn vader en mijn opa daar altijd actief in gebleven zijn, dat waren eigenlijk altijd wel een beetje de betere bedrijfjes ook.
- SP1: Ja.
- SP2: Er was nog wel wat geld in te verdienen. Bij de boeren moest het altijd maar goedkoper en goedkoper.
- SP1: Ja. Ja. Ook modern, nou ja modern, dat zal ook wel alweer een paar jaar zijn, is een webshop.
- SP2: Ja. Dat is waar. Dat ben ik eigenlijk nog vergeten te..
- SP1: Wanneer is die begonnen?
- SP2: Dat doet onze zus ook, die is daar erg actief in. Ja, wanneer zou die begonnen zijn.. Een jaar of drie, vier geleden denk ik.
- SP1: Ja.
- SP2: We hebben toen een site laten bouwen, en die jongen die wilde ook gelijk een webshop erbij starten. En ja, dus eigenlijk een combinatie van toen is dat ook opgezet. En vooral met coronaperikelen is dat behoorlijk gegroeid. Je kan nu weer, het gaat met golfbewegingen, in maart, april afgelopen jaar hebben we hem verschillende keren dicht moeten doen, omdat dat gewoon explodeerde als het ware. Collega Jochijms van de

Zuidmolen in Groesbeek die is ook heel erg actief op dat gebied. Nou ja, daar was het dus precies hetzelfde. Die konden het ook helemaal niet aan en wij ook niet.

SP1: Hm, dat is toch wat?

SP2: En dat hadden we nog nooit meegemaakt. Op een gegeven moment stonden er tientallen bestellingen natuurlijk open. En ja, die mensen hebben allemaal betaald, dus ja, die kun je natuurlijk niet eindeloos laten wachten. Ik bedoel, dat kan wel eens een week, of tien dagen, daar hebben de meesten dan ook nog wel begrip voor. Dus ja, na een paar maanden toen er weer wat mocht natuurlijk afgelopen jaar zakte dat wel wat af. Afgelopen zomer hadden we toch elke dag bestellingen. Afgelopen najaar trok dat toch ook weer behoorlijk bij, afgelopen winter, tot eigenlijk nu toe. De laatste weken kan je weer merken dat het iets vermindert omdat natuurlijk de mensen weer wat meer mogen.

SP1: Ja. Ja.

SP2: Ze mogen weer wat meer eropuit.

SP1: Ja.

SP2: Terrassen gaan weer open en dat is gelijk dan weer van invloed. Maar niettemin hebben we toch ook een heel stel door het hele land, en ook wel in het buitenland, die via de webshop bestellen. Dus ja, dat is natuurlijk ook iets. Ja, om zoiets op te zetten is best wel.. kost veel tijd en energie, maar het heeft wel zijn vruchten afgeworpen.

09_DE TOEKOMST VAN BRASSERS MOLEN	
Aantal minuten	2
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Hoe denk je over de toekomst van Brasser's molen? Hoe gaat die eruitzien, die toekomst?

SP2: Vraag naar meel zal er altijd blijven. En ja, die winkel op zich hier die loopt prima. We voorzien tegenwoordig ook heel veel vrijwillige molenaars, en ook wel collega molenaars die op bescheiden schaal actief zijn, van spullen, van grondstoffen, van tarwe, meelproducten die ze dan eventueel zelf afwegen. Die vraag dat blijft voorlopig wel overeind. Maar net als dat ik al aangaf, mijn broer en ik hebben allebei geen kinderen. Dus ja, intern zal dat van de kinderen van zus moeten komen om eventueel de familietraditie voort te zetten. En dat is Ruben. Die is 22 nu. En qua productie hoef ik hem niet zo veel meer te leren.

Maar goed, met die molen malen is natuurlijk nog heel anders als de tent hier runnen. En wij doen het natuurlijk op het moment ook met z'n drieën, dan kan je ook wel eens wat aan anderen overlaten. Als je het alleen moet doen met personeel dan kan het ook weer natuurlijk. Als je goed personeel hebt kan het ook. Dus de tijd zal het leren wat of dat wordt en hoe zich dat gaat ontwikkelen. Daar kan ik ook nog niks van zeggen. Ik wil voorlopig zelf ook nog wel een poosje mee blijven draaien, want ik ben 60 nu, maar mijn werk is ook mijn hobby, dus ik wil voorlopig nog wel een poosje mee blijven doen als ik gezond blijf.

10_MOLENS IN ZEELAND	
Aantal minuten	1
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SPI: Is er iets dat molens in Zeeland onderscheidt van molens in de rest van Nederland?

SP2: Nou specifiek niet zo. Ja, de [? 00.00.10] molenrompen dan, en die wieken die rood geschilderd zijn, dat is wel een beetje Zeeuws, zoals bij ons dus ook allebei, dat is wel een beetje een Zeeuws tintje. En ja, ook het feit dat ze betrekkelijk lang, door de geïsoleerde ligging, in bedrijf gebleven zijn.

SPI: Ja.

SP2: Dat is ook wel typisch iets van hier uit de streek. De eilanderstructuren van vroeger natuurlijk. Je kon moeilijker overal naartoe. Wij waren dan wel met het vasteland verbonden, maar net als Schouwen en Noord-Beveland en zo, ja, dat waren gewoon eilanden. Dus daar was je op elkaar aangewezen.

SPI: Hm. Ja.

II DE WERKWEEK VAN SJAAK BRASSER	
Aantal minuten	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SPI: Laatste vraag, Sjaak. Kun je omschrijven hoe een werkweek, werkdag, eruitziet op Brassers' molen?

SP2: Dat is heel divers, maar ja, ik zit toch wel het overgrote deel van mijn tijd in de productie, zowel in de maalderij als op de molen dan als er wind is. En een kwart ongeveer in het logistieke gebeuren. We hebben zelf ook een vrachtwagen, daar rijd ik ook vaak mee. Ik heb iemand hier op het dorp die wel eens voor me rijdt. Vrijdags is altijd onze vaste rijddag naar molenklanten in de Randstad en verder soms ook nog wel. En ja, voor de rest ook een stukje administratie in de ledige uurtjes.

De verkoop in de winkel bemoei ik me zelf niet zo veel mee, dat doet mijn broer. En ja, daar hebben we ook iemand voor in loondienst. Dus het is hoofdzakelijk productie. Malen, mixen maken. We maken wel een vijftientig, dertig soorten verschillende cakemixen en plaatkoek en broodmixen natuurlijk ook heel veel. Heel veel ook voor de broodmachine met gist en zout compleet, dat de mensen het zo... Ja, we hebben sinds een jaar of zes ook een verpakkingsmachine, daar werk je wel eens mee. Het is hoofdzakelijk productie.

SPI: Ja.

SP2: Maar ja, toch probeer ik ook het onderhoud, net als wat ik daarnet ook al aangaf, stenen, stenen scherpen proberen we toch ook zelf een beetje te doen. ik vind dat dat ook bij je vak hoort, dat dat ook specifiek iets is wat je zelf, als het enigszins mogelijk is, moet doen. Dus..

SPI: Een drukke dag.

SP2: Ja, de dagen zijn.. weken zijn altijd gevuld. Dus..

SPI: Zes dagen in de week.

SP2: Maar dat is.. ja, met alle kleine zelfstandigen zo. Dat als je een bakkerij hebt natuurlijk, ja, van vrijdag op zaterdag kun je je sociale leven wel vergeten, zeker die kleinere bedrijven, want die moeten gewoon er zijn dan. Een bakker kan op vrijdagavond niet zo makkelijk naar een feestje, of naar een bruiloft, of wat dan ook. Dat is dan de keuze die je maakt. En de ene is daar makkelijker in om dat af te bakken dan de ander. Maar ik ben altijd al vlug genegen om 'ja' te zeggen als ze met voorstellen komen, of aanvragen. Ik heb natuurlijk in de beginjaren, ja, was de soep ook niet zo dik, en met mijn pa er toch wel behoorlijk aan moeten trekken en op moeten bouwen tot wat het nu is. Dus ik heb ook wel eens mindere jaren meegemaakt, en hij ook. Dus ja, dan ben je altijd vlug genegen om weer erin te stappen. Maar voor jezelf is dat ook niet altijd zo verstandig, want er is nog meer als werken alleen in het leven.

SPI: Ja. Hartelijk bedankt voor het gesprek, Sjaak Brassers.

SP2: Graag gedaan.

SP1: Dank je wel.

SP2: Ik hoop dat De Hollandsche Molen er wat aan heeft.